

Petr WOHLMUTH
Krev, čest a hrůza
 Historická antropologie pevnostní války na příkladu britských deníků z obléhání pevnosti Bergen op Zoom z roku 1747

Scriptorium, Praha 2017, 476 s., 418 Kč,
 ISBN: 978-80-88013-49-5

Kniha působí v záplavě titulů s vojenskou tematikou trochu jako zjevení. Jejím hnacím motorem totiž není touha *popsat*, ale *pocho-pít*. Petru Wohlmuthovi se to daří znamenitě, s rozhledem a empatií k tehdejším aktérům. Vzniklo zde nejen na domácí poměry mimořádné dílo. Nikoliv však pro klasického konzumenta vojenské literatury faktu, lačnického po odreagování u vypravěčsky nekonfliktního příběhu plného útoků a protiútoků, hrdinských činů a skvělých tahů generálů, pokud možno bez teoretické zátěže a bez promyšlení motivace a jednání účastníků.

Dosyta si sice užijeme i velmi poučeného a detailního, místy až naturalistického výkladu postupu dobývání a pádu jedné nizozemské pevnosti, bráněné v létě 1747 anglo-holandskou posádkou, ale je to jen povrchová, narativní rovina. „Pěna dní“, jakkoliv hrůzoplých a nelidských, není autorovým cílem. Tím je hlubší poznání kulturně komunikačních kódů, které determinovaly jednání aktérů na všech úrovních armádního stroje i průběh konkrétního zápasu o nikdy nedobytou *panenskou pevnost*, který se vymykal dobovým standardům. Autor se především ptá, proč byl pád Bergenu tak nečekaný, proč byla cesta k němu tak krvavá a nezapadala do dobových šablon ritualizovaného průběhu vedení pevnostní války.

Odpověď není jednoduchá a při aplikaci tradičních metod dějin vojenství je v zásadě nedosažitelná. Podle Wohlmutha je klíčem k porozumění konfliktu *historickoantropologické etnografické čtení, rozmluvení* pramenů, jež dešifruje podobu kultury války založené na subtilním přediviu významů, gest a symbolů. Takový přístup vyžaduje skutečný, nejen proklamovaný interdisciplinární přístup a klade na autora nároky ve formě širokých konceptuálních znalostí z komplementárních věd. Zatímco úvodní kapitola hodnotí stav a pověst historiografie vojenství (vtipný, leč přesný je astrofyzikální přírůbek k *temné hmotě*) a představuje stěžejní prameny (jedná se o britské anonymní operační deníky, autor je nazývá *obléhačič žurnály*), druhá, klíčová kapitola ukazuje válku v antropologickém a sociologickém kontextu. V duchu maximy romanopisce L. P. Hartleyho přistupuje autor k tématu svěže jako k *cizí zemi, v níž se věci dějí odlišně* od našich zkušeností, představ a apriorního kogni-

Autor přistupuje k tématu svěže jako k cizí zemi, v níž se věci dějí odlišně...

tivního systému. Aby mohl pochopit zákonitosti oné „cizí země“, hledá metodická vodítka, pomocí nichž postuluje svá východiska. Nachází je dílem v dnes již kanonických konceptech matadorů „nové vojenské historie“, zejména V. Hansona, J. Keegana a J. Lynna (nepřebírá je ale *en bloc*, nýbrž se sympatickou „neúctou“ k legendám je dekonstruuje a vybírá si z nich jen určité myšlenky), dílem pak v přístupech antropologických, zejména ve slavné teorii „zhuštěného popisu“ C. Geertze. Z této kombinace se rodí Wohlmuthova vlastní cesta k dobové *kultuře války*, na první pohled nepochopitelně projevované před branami bergenské pevnosti roku 1747.

Vrcholem je čtvrtá kapitola, podrobně analyzující průběh obléhání Bergenu, s hlubokou znalostí dobové militární mechaniky a pevnostní vál-

ky. Stanovená metodologická optika je zde konfrontována s pramenným materiálem. Před čtenářem vyvstává nejen každodenní hrůzoplýchá realita zákopové války raného novověku naplněná krví, pachem rozkládajících se těl a štiplavou vůní střelného prachu i silného rumu, aby se vůbec dala přežít, ale také svět představ, akcí a reakcí, gest a podmíněných komunikačních kódů v přediviu jemných nuancí, jež je těžké zpětně rozplétat. Autor tak činí na základě čtyř klíčových proměnných, jejichž *rekonfigurace* v průběhu střetu sleduje – kategorie „my versus oni“, vojenské cti a zdatnosti a s nimi úzce spojenou hrůzu, či přesněji performanci násilí. Kulturu války chápe jako komplex vztahů mezi těmito proměnnými. Neopětování vyslaného signálu očekávanou cestou v dané „myšlenkové mapě“ sdílených dobově podmíněných symbolů vede k chaosu a kulturnímu míjení aktérů. Ústí v krvavou řez vymykající se ustáleným kurtoazním rituálům, v normálních podmínkách

regulujícím institucionalizované násilí, jako k tomu došlo před Bergenem. Brutalita boje byla ještě znásobena účastí skotských horalů s jejich specifickou kulturou boje. Anomální situace tak vlastně nastavila reflexní plochu, v níž lze rozklíčovat smysl jinak platných rozdel.

Petr Wohlmuth napsal obdivuhodné dílo, které by se neztratilo ani v překladu do světových jazyků a měli by je číst jako proseminární text všichni zájemci o kulturní dějiny vojenství. Pochopit kulturu války vyžaduje nejen vhodné metodologické nástroje, ale také notnou dávku vcítění do dávno zmizelé „cizokrajné země“ a její mentality. Recenzovaná kniha je však hmatatelným dokladem toho, že to lze. Můžeme tak chovat naději, že „jiné“ dějiny vojenství mají i v českém prostředí smysl a perspektivu. □

Vítězslav PRCHAL